

PREDGOVOR

Do donošenja Zakona o parničnom postupku Republike Srpske (“Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 58/2003) u Republici Srpskoj se prema članu 12 Ustavnog zakona za sprovođenje Ustava Republike Srpske primenjivao Zakon o parničnom postupku iz 1977. g. (“Službeni list SFRJ”, br. 4/1977). U odnosu na ovaj zakon, nova rešenja u Zakonu o parničnom postupku Republike Srpske odnose se pre svega na osnovna načela, nadležnost sudova i sastav suda, prvostepeni postupak, postupak po pravnim lekovima, sudske mere obezbeđenja, odredbe o punomoćnicima, rokovima, podnescima, dostavljanju pismena, o izuzeću sudije, o mirovanju postupka, parničnim troškovima, o kažnjavanju za nepoštovanje suda, posebne postupke, kao i na prelazne i završne odredbe.

1. Osnovna načela

Uvedeno je čisto raspravno načelo tj. da je teret za podnošenje procesne građe (činjenica i dokazi) na strani stranaka. One su dužne da iznesu sve pravno relevantne činjenice i da za njih predlože dokaze. Sud je vezan njihovim predlogom i ne može po službenoj dužnosti da utvrđuje činjenice i izvodi dokaze. Ovo pravilo je sadržano u staroj maksimi: da mihi facta - dabo tibi ius (daj mi činjenice - daću ti pravo). Jedini izuzetak u korist istražnog načela regulisan je u čl. 3 st. 2 prema kojem “sud neće uvažiti raspolaganja stranaka koja su u suprotnosti sa prinudnim propisima”. Smisao uvođenja čisto raspravnog načela mogao bi se videti u dispozitivnoj prirodi parničnog postupka. Pošto ne odgovaraju raspravnom načelu, iz zakona su izostavljena načela o utvrđivanju materijalne istine i pružanje pomoći nekoj strani.

Jedna od značajnih novina sadržana je u čl. 11 gde je određeno da će se prvostepeni postupak, u pravilu, sastojati od dva ročišta - jednog pripremnog ročišta i jednog ročišta za glavnu raspravu.

U prvostepenom postupku zakon napušta načelo zbornosti suđenja (suđenje u većima) i ne predviđa sudije porotnike. Naime, u prvostepenom postupku sudi sudija pojedinac, a u drugostepenom postupku i postupku odlučivanja po reviziji sudi veće od trojice sudija (čl. 13). Jedini izuzetak odnosi se na odlučivanje po predlogu za ponavljanje postupka o kome odlučuje sudija pojedinac drugostepenog suda. (Do sada je o predlogu za ponavljanje postupka odlučivao prvostepeni sud).

2. Nadležnost suda

U cilju efikasnosti postupka, u čl. 19 predviđeno je da tuženi prigovor mesne nenadležnosti može podneti najkasnije u odgovoru na tužbu.

Kod čl. 52, koji govori o sporazumu o mesnoj nadležnosti, dodata su tri nova stava, kako bi se omogućilo i tuženom da, u slučaju kada tužilac ne podnese tužbu sudu na koji upućuje sporazum o mesnoj nadležnosti, može da zahteva da se predmet ustupi tom sudu. Ovaj zahtev tuženi može podneti najkasnije u odgovoru na tužbu, uz prilaganje isprave o sporazumu.

3. Prvostepeni postupak

Radi problema u praksi, u članu 53 je određeno da tužba mora da sadrži naznaku vrednosti spora.

Za ubrzanje postupka izuzetno su značajne odredbe o rokovima za dostavljanje tužbe tuženom i za njegov odgovor u roku od 30 dana od dana prijema ispravne i potpune tužbe u sudu. (čl. 69). Po prijemu tužbe sa priložima, tuženi je dužan najkasnije u roku od 30 dana dostaviti sudu pismeni odgovor na tužbu. Kad tuženi, kome je uredno dostavljena tužba u kojoj je tužilac predložio donošenje presude zbog propuštanja, ne dostavi pismeni odgovor na tužbu u zakonskom roku, sud će doneti presudu kojom se usvaja tužbeni zahtev (presuda zbog propuštanja) osim ako je tužbeni zahtev očigledno neosnovan (čl. 182 st. 1). Tužbeni zahtev je očigledno neosnovan ako je protivan činjenicama navedenim u tužbi i ako su činjenice na kojima se zasniva tužbeni zahtev u očiglednoj protivrečnosti sa dokazima koje je sam tužilac predložio ili sa činjenicama koje su opštepoznate. Ako je zahtev očigledno neosnovan, sud će doneti presudu kojom se odbija tužbeni zahtev.

Protiv presude zbog propuštanja nije dozvoljena žalba, ali tuženi može u roku od 30 dana od dana prijema presude podneti predlog za povraćaj u pređašnje stanje i na taj način sprečiti da presuda zbog propuštanja postane pravosnažna. (čl. 183 st. 1 i 2).

Prema čl. 76 održavanje pripremnog ročišta je obavezno, osim u slučaju kada sud nakon prijema tužbe i odgovora na tužbu utvrdi da među strankama nema spornih činjenica ili da zbog jednostavnosti spora održavanje pripremnog ročišta nije potrebno. Pripremno ročište održaće se, u pravilu, najdocije u roku od 30 dana od dana kad sud od tuženog primi pismeni odgovor na tužbu. (čl. 75 st. 4).

Ako na pripremno ročište ne dođe tužilac, a bio je uredno obavešten, smatraće se da je tužba povučena, osim ako tuženi ne zahteva da se ročište

odloži. Ako na pripremno ročište ne dođe uredno obavješteni tuženi, raspravljajući se sa tužiocem. (čl. 84).

Značajne promene su takođe izvršene kod posredovanja i sudskog poravnanja. Prema čl. 86 sud može, najkasnije na pripremnom ročištu, ukoliko oceni da je to svrsishodno s obzirom na prirodu spora i druge okolnosti predmeta, predložiti strankama da spor reše u postupku posredovanja, kako je predviđeno posebnim zakonom. (Ovde se misli na Zakon o medijatorima koji još uvek nije donesen). Ovakav predlog mogu sporazumno staviti i stranke sve do zaključenja glavne rasprave. Sudsko poravnanje može se pobijati samo tužbom, i to u subjektivnom roku od tri meseca i u objektivnom roku od pet godina. Razlozi za pobijanje su: ako je sudsko poravnanje zaključeno u zabludi ili pod uticajem prinude ili prevare.

Što se tiče presuda, izvršene su modifikacije presude zbog izostanka, pa ona sada nosi naziv presuda zbog propuštanja. Takođe su brisane odredbe o međupresudi i delimičnoj presudi.

4. Pravni lekovi

Zakon predviđa žalbu kao redovan pravni lek i dva vanredna pravna leka: reviziju i ponavljanje postupka. Zahtev za zaštitu zakonitosti je brisan iz Zakona. Da bi sprečio zloupotrebu procesnih prava Zakon dopušta u žalbi iznošenje novih činjenica i dokaza beneficium novorum, ali samo pod uslovom savesnosti stranaka, tj. samo ako stranke pruže dokaze da ih bez svoje krivice nisu mogle izneti, odnosno predložiti do zaključenja rasprave pred prvostepenim sudom.

Kod bitnih povreda odredaba parničnog postupka nisu predviđene apsolutno bitne povrede, već samo relativne, tj. samo one povrede procesnih pravila koje su uticale ili mogle uticati na donošenje pravilne i zakonite odluke. (čl. 209).

Proširen je i pojam potpune žalbe. Prema čl. 205 žalba mora da sadrži:

- označenje presude protiv koje se izjavljuje žalba,
- izjavu da se presuda pobije u cjelini ili u određenom delu,
- razlog žalbe,
- potpis podnosioca žalbe.

(Zakon o parničnom postupku od 1977. predviđa samo označenje presude i potpis žaliooca, čl. 351 st. 1). Ako žalba ne sadrži navedene poda-

tke (nepotpuna žalba) prvostepeni sud će rešenjem pozvati žalioaca da u roku od osam dana dopuni ili ispravi žalbu. Ako žalilac u navedenom roku tako ne postupi, sud će rešenjem odbaciti žalbu kao nepotpunu.

Po novim odredbama zakona proširena je mogućnost raspravljanja pred drugostepenim sudom. Prema čl. 217 st. 2 drugostepeni sud će zakazati raspravu kada oceni da je radi pravilnog utvrđivanja činjeničnog stanja potrebno pred drugostepenim sudom utvrditi nove činjenice ili izvesti nove dokaze ili ponovo izvesti već izvedene dokaze, kao i kada oceni da je zbog povrede odredaba parničnog postupka u prvostepenom postupku potrebno održati raspravu pred drugostepenim sudom.

Navedenom odredbom afirmiše se glavna rasprava pred drugostepenim sudom i sužavaju se mogućnosti ukidanja prvostepene presude. Zbog toga je u čl. 227 predviđeno da drugostepeni sud može samo u četiri slučaja da ukine prvostepenu presudu i predmet vrati prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

Revizija nije dozvoljena ako vrednost pobijanog dela pravosnažne presude ne prelazi 10.000,00 KM (čl. 237 st. 2). Izuzetno Vrhovni sud Republike Srpske može dozvoliti reviziju u svim predmetima ako oceni da bi odlučivanje po reviziji bilo od značaja za primenu prava u drugim slučajevima. (čl. 237 st. 3).

Ponavljanje postupka kao vanredni pravni lek može se uložiti iz šest razloga (od dosadašnjih devet). O predlogu za ponavljanje postupka odlučuje drugostepeni sud, i to sudija pojedinac koji nije učestvovao u donošenju drugostepene odluke u ranijem postupku.

5. Sudske mere obezbeđenja

Odredbama o merama obezbeđenja regulisan je postupak obezbeđenja, sredstava obezbeđenja i pretpostavke za njihovu primenu. Treba reći da su odredbe o sudskim merama obezbeđenja potpuno nove odredbe koje su iz Zakona o izvršnom postupku prebačene sada u Zakon o parničnom postupku. Novi Zakon o parničnom postupku uopšte ne predviđa založno pravo na nepokretnosti i prethodne mere, već samo govori o merama obezbeđenja koje se mogu odrediti uz ispunjenje sledeća dva uslova:

- ako predlagač obezbeđenja učini verovatnim postojanje potraživanja ili prava, i

- ako postoji opasnost da će bez takve mere protivnik obezbeđenja sprečiti ili znatno otežati ostvarivanje potraživanja, posebno time što će svoju imovinu otuđiti, prikriti, opteretiti ili na drugi način raspolaga-

ti, odnosno promeniti postojeće stanje stvari ili na neki drugi način štetno uticati na prava predlagača obezbeđenja. (čl. 269 st. 1).

6. Opšte odredbe

Sužen je krug lica koja mogu biti punomoćnici. Prema čl. 301 st. 1 pomoćnik može biti advokat, advokatsko društvo, kao i, za pravna lica zaposleni kod pravnog lica, a za fizička lica srodnik stranke po krvi u prvoj liniji do bilo kog stepena, a u pobočnoj liniji do četvrtog stepena zaključno, bračni odnosno vanbračni drug stranke ili srodnik po tazbini do drugog stepena zaključno.

Odredbe o podnescima su dopunjene, a odredbe o dostavljanju pismena i odredbe o izuzeću sudije su izmenjene. Nema mirovanja postupka, kao ni postupka izdavanja platnog naloga i postupka u privrednim sporovima. Za nepoštovanje suda zakon je predvideo više odredbi i kažnjavanje od 100,00 do 1.000,00 KM (čl. 406 - 413).